

corporum tegendam concessis, sub jugo missum, servitioque subiectum, longum agere pompa ordinem praeceperunt. Sexcentis autem equitibus Romanis in obsidatum receptis, oneratos ignominia, ceteris rebus vacuos Confules remiserunt, sub tali tamen conditione pacis, qualis facienda Samnitibus placuit. Sed si fidem fœderis, quam sibi Romani servari à subiectis volunt, ipsi subjecti Samnitibus servassent, hodie, aut omnino non essent, aut Samnio dominante servirent. Postiore siquidem anno jubente Senatu (24) infringunt Romani firmatam cum Samnitibus pacionem, eosque in bellum cogunt. Quod Papyri Cof. insidente commissum magnas strages utriusque populi dedit, cum hinc ira recentis infamiae, inde gloria proxima victoria pugnantes instimularent. Tandem Romani pertinaciter moriendo vicerunt, nec cœdi pariter, nec cädere desisterunt, nisi posteaquam vicit Samnitibus, & capto duce eorum cum septem milibus jugum reposuerunt. Deinde Papyri Satricum, expulso præsidio Samnitico, expugnavit, & cepit. Hic Papyri ad eo tunc a ad Romanos bellicosissimus, ac strenuissimus habebatur, ut cum Alexander Magnus dissonore diceretur, ab Oriente descendens, obtinere viribus Africam, atque inde in Italiam transvehi, Romanis inter ceteros duces, tunc in publica re sua optimis, hunc præcipuum fore, qui Alexandri imperium sustinere posset, meditarentur. Eo tempore Appius Claudius Censor ingens aquam Claudiā induxit, & viam Appiam stravit. Circū hæc tempora Iooaddus apud Hierosolymam pontifex extitit, cuius frater Manasses templum in monte Garizimi construxit. (25)

Anno ab Urbe condita CCCCL. Fabio Maximo V. Decio Mure IIII. Cofs. quatuor florentissimi, fortissimique Italiae populi in unum agmen, fœdus que se collegerunt. Namque Hetrisci, Umbri, Samnites, & Galli uno agmine conspirantes, Romanos delere conati sunt. Tremefacti hoc bello Romanorum animi, & labefactata fiducia est, nec ausi sibi totum sperare de viribus, dolo divisere hostes, tuius rati pluribus se bellis implicare, quā gravibus. Itaque, cum quibusdam suis ad depopulando hostiles azros, in Umbrian, Hetrurianque præmissis, Umbrorum, Hetrurorumque exercitum redire ad tuitionem suorum coegerint, cum Samnitibus, & Gallis bellum inire proferarunt. In quo bello, cum Gallorum impetu Romani præmerentur, Decius Cof. occisus est, Fabius tamen post magnam Decianæ partis stragem, tandem vicit. Eo prælio XL. millia Samnitibus, sive Gallorum cæsa Romanorum vero VII. millia ex Decii tantummodo parte, qui occisus est, extincta referuntur. Fuisse autem ab Hetriscis, & Umbribus, quos astu Romani bello avocaverant, Gallorum, & Samnitum peditum CXL. millia CCCXXX., equitum vero XLVII. millia Livinus referit, & carpentarios mille in armis contra aciem stetisse Romanam. Sed, ut sepe dictum est, semper Romanorum, aut domesticam quietem extrancis

Tom. I.

A bellis interruptam, aut extraneos proventus mortis interioribus aggravatos, tantum ut omnimodis ingentes animi undecunque premerentur: hanc cruentam, tristemque victoriam pestilens civitatis oneravit, & triumphales pompas obviae mortuorum exequia polluerunt: nec erat cui de triumpho gaudium suaderetur, cùm tota civitas, aut agris suspiraret, aut mortuis. Sequitur annus, quo instaurato à Samnitibus prælio vici sunt, atque in castra fugerunt. Postea vero Samnites novum animum, habitumque sumentes, hoc est, deargentatis armis, & vestibus, paratoque animo, ni vincant, mori, bello se offerunt. Adversum quos Papyri Cof. cum exercitu missus, cùm à preliariis auguribus conjectantibus, congregati prohiberetur, irridens eos tam feliciter, quā constanter arripuit bellum, confecitque. Nam in hoc prælio XII. millia hostium cæsa, tria millia capti referuntur. Sed hanc quoque iussi verè laudandum victoriam, quam aruspices impedire non potuerunt, oborti subito corrupe morbi. Nam tanta, ac tam intolerabilis pestilentia per triennium tunc corripuit civitatem, ut propter eam quacunque ratione sedandam libros Sibyllinos consularent, quibus jubebatur, ut ab Epidauro Aesculapius exhiberetur. Missi sunt legati ad urbem Graecam, quos libenter Epidaurii, atque humaniter suscepserunt. Ibidem se legatis serpens ostendit, raro ab incolis nisi feliciter visus. Cumque per triadum familiariter apparuerit, cunctis inspectantibus subiit in trivem Romanam, & in tabernaculo legati Q. Burgonii collectus quietit. Urbe profecti Romani sunt, anguis in navi semper apparuit: Antium ventum est, descendit serpens ad limen templi Aesculapii, & triduo inter myrtos latuit, nec ad solitos cibos processit. Dehinc redit ad navem. Cumque ventum est ad Tyberim, enatarit in insulam, in qua illi templum est constitutum, & mox sanitas Romanis data est. Præcrea altero ab hinc anno Fabius Gurges Cof. male adversum Samnitibus pugnavit. Namque amissus exercitu, tribusque milibus perditis, vicitus in Urbem refugit. Itaque cum Senatus de summvendo eo deliberaret, pater ejus Fabius Maximus ignominiam filii deprecatus, legatum se filio iturum ultrò obtulit, si illi depallendæ ignominia, & gerendi iterum belli facultas daretur. Quā impletatā, prælio conserto, cùm subito pugnantem filium Cof., insidente Pontio Samnitum duce, & insestis hostium telis conclusum videret, in medium se agmen pius senex equo vectus ingessit. Quo facto permoti Romani, tota ibi incubuere acie, donec ipsum ducem Pontium delecto hostili exercitu uitum, oppressumque ceperunt. Cæsa sunt in eo prælio XX. millia, capta autem IV. millia cum rege suo, plurimaque oppida. Deinde P. Cornelius Rufinus, M. Curius Dentatus ambo Cofs. contra Samnitas missi, ingentibus præliis eos concere, ita ruinas ipsas urbium diruentes, ut hodie Samnium in ipso Samnio requiratur, nec inveniri facile possit. Tum bellum cum Samnitibus per an. XLIX. (26) multa Romanorum—
B clade

(24) Post jubente Senatu omnes habent pax cum Samnitibus firmata soluta est. Luciferus Papyri Consul aduersus eos direxit est. Quod adeo tum apud Romanos bellicosissimus habebat, ut cùm dicetur Alexander in Italian transgredi, Romani inter ceteros duces hunc præcipue eligerent, qui Alexandri impetum sustineret. Congressi itaque Samnites cum Papyri sperati sunt, quorum septem mil. sub jugo missi. B. & H. sub jugum, Papyri de Samnitibus triumphavit. Eo tempore Appius Claudius Censor aquam Claud. &c.

(25) Hinc MSS. omis. cat. uisque ad verba P. Cornelius, Rufinus sequuntur cum Eutrop. Samnites reparato bello Q. Fabium Max. vicerunt, tribus mil. bonum occisis. Postea cum pater ei Fabius Max. legatus datus fuisse, & Samnitas vicit, & plurima ipsorum oppida cepit. Deinde Pub. Cornelius &c.

(26) Ab hoc loco MS. Hersfel. ad verbum convenit cum Eutropio, quem Merula edidit, usque ad illa verba in Eutropio fol. 20. v. 7. armis occupaverint, obtineret, post quæ verba paulum variat MS. Sic: obtineret. Cynæas legatus postera die, quam ingressus Romanum fuerat, & equestram ordinem, & Senatum propriis nomibus salutavit. Pax tamen, quam offerebat, difficultat. Remandatum porro est a Senatu, eum cum Romanis, nisi ea Italia deceperit. &c. Nam frequentia ad verbum item Eutropiana Merula editione fol. 21. verfu 15. Argus Gracie civitatem occisus est. Post quæ verba MS. H. subdit. Apud Iudeos hoc tempore Pontifex Max., Simeon, Onias filius claruit, cui cognomenum iustus fuit. Delime Tarontini Pyrbi morte comperta &c. Canis.